	ФОРМУЛЯР	Индекс: Фо 04.01.01-02
	УЧЕБНА ПРОГРАМА	Издание: П Дата: 10.01.2012 г. Страница 1 от 8 стр.

МЕДИЦИНСКИ УНИВЕРСИТЕТ - ПЛЕВЕН
ФАКУЛТЕТ „ОБЩЕСТВЕНО ЗДРАВЕ“

ОДОБРЯВАМ:
 Декан на ФОЗ
 (Проф. д-р С. Янкуловска, д.м.н.)

ВЛИЗА В СИЛА
 ОТ УЧЕБНАТА 2019/2020 Г.

УЧЕБНА ПРОГРАМА

ПО

„БИОЕТИКА“

ЗА ОБРАЗОВАТЕЛНО-КВАЛИФИКАЦИОННА СТЕПЕН
„БАКАЛАВЪР“

СПЕЦИАЛНОСТ:
„ОПАЗВАНЕ И КОНТРОЛ НА ОБЩЕСТВЕНОТО ЗДРАВЕ“

РЕДОВНО ОБУЧЕНИЕ

ПЛЕВЕН
2019 г.

	ФОРМУЛЯР	Индекс: Фо 04.01.01-02
	УЧЕБНА ПРОГРАМА	Издание: П
		Дата: 10.01.2012 г.
		Страница 2 от 8 стр.

По учебен план на МУ - Плевен - задължителна

Учебен семестър: Четвърти

Хорариум: 30 часа: 15 часа лекции и 15 часа семинарни занятия

Брой кредити: 3

Преподаватели:

Проф. д-р Силвия Александрова-Янкуловска, дмн
Гл. ас. Атанас Анов, дф

1. АНОТАЦИЯ:

Обучението по биоетика има за *цел* да запознае студентите от специалността „Опазване и контрол на общественото здраве” със същността, методите и теориите на етиката с фокус върху етиката на общественото здраве, етиката на околната среда и новите технологии; да подпомогне развитието на етична чувствителност и процеса на морално разсъждаване с оглед бъдещата готовност за решаването на такива в практическата им дейност.

Учебното съдържание е обособено в следните раздели:

1. Обща теория на етиката – същност, методи, теории, принципи, модели на взаимоотношения, права на пациента и информирано съгласие.
2. Специални въпроси на медицинската етика – етични проблеми на медицинските изследвания с участието на хора, справедливо разпределение на ресурсите, етика на общественото здраве, етика на околната среда и новите технологии.

2. ОЧАКВАНИ РЕЗУЛТАТИ:

Основен очакван резултат от обучението по медицинска етика е развитието на етична чувствителност, която да подпомогне процеса на морално разсъждаване в бъдещата практическа дейност. Очаква се студентите да се научат да работят самостоятелно с етични документи. Цели се изграждането на стабилна познавателна основа и практически умения за самостоятелен анализ и разрешаване на етични проблеми.

След преминаване на курса по медицинска етика студентите по „Опазване и контрол на общественото здраве” трябва:

- Да познават същността на медицинската етика;
- Да познават методите и теориите на етиката;
- Да овладеят основните принципи на медицинската етика;
- Да познават правата на пациента съгласно основните документи в тази насока: Декларацията на СМА за правата на пациента, Кодекса на професионалната етика в България, Закона за Здравето и др.;
- Да се запознаят и логически сами да формулират основните етични проблеми на медицинските изследвания с участието на човешки същества;
- Да се запознаят и логически сами да формулират основните етични проблеми на разпределението на ресурсите;
- Да се запознаят със същността и обхвата на етиката на общественото здраве;
- Да се запознаят със същността и обхвата на етиката на околната среда;
- Да се запознаят със същността и обхвата на етиката на новите технологии.

	ФОРМУЛЯР	Индекс: Фо 04.01.01-02
		Издание: П
	УЧЕБНА ПРОГРАМА	Дата: 10.01.2012 г.
		Страница 3 от 8 стр.

3. ФОРМИ НА ОБУЧЕНИЕ:

- Лекции
- Семинарни занятия

4. МЕТОДИ НА ОБУЧЕНИЕ:

- лекционно изложение
- дискусии на етични казуси
- учебни игри
- работа с официални документи и становища

Лекционното изложение е основен метод за даване на нови знания по учебната дисциплина. Те се водят с целия курс/поток студенти и се осигуряват от презентационни, пълнотекстови и други нагледни материали. Презентационните материали се представят чрез видеопроектори в лекционни зали. Чрез лекционните занятия се разясняват основните понятия в биоетиката, въвеждат се основните термини и ключовите положения на задълженията за запазване на професионалната тайна, получаване на информирано съгласие от пациента, подборане на подходящ модел на взаимоотношения. В лекционния курс се разглежда също спецификата на етичната проблематика при организация на експерименти с хора, разпределение на недостигащи ресурси в здравеопазването, етиката на околната среда, новите технологии и общественото здраве.

Семинарното занятие с преподавател се явява основен вид занятия за получаване на практически умения за разграничаване на етични проблеми, боравене с етични документи и анализ на ситуации от практиката по специалността. Тези занятия се провеждат в учебни кабинети с помощта на Ръководството за практически упражнения по биоетика, в което са включени **учебни игри** за разграничаване на близки понятия в биоетиката и за формиране на аргументи; **официални документи** и становища на Световната медицинска асоциация, които дават информация за доминиращото в професията мнение по съответни етични проблеми; **учебни казуси**, които позволяват представяне и упражняване на оригинално разработения от проф. Янкуловска метод за етичен анализ на клинични ситуации. Прилагат се и допълнително разработени учебни материали за специалността.

5. ТЕМАТИЧНО РАЗПРЕДЕЛЕНИЕ НА УЧЕБНИЯ МАТЕРИАЛ

Табл. 1.

№	ТЕМАТИЧЕН ПЛАН НА ЛЕКЦИИТЕ ПО „БИОЕТИКА“	Часове
1.	Въведение в биоетиката.	2
2.	Конфиденциалност в медицинската практика. Модели на взаимоотношения.	2
3.	Информирано съгласие. Права на човека в здравеопазването.	2
4.	Етични принципи на организация на експерименти с човешки същества.	1
5.	Етични проблеми на разпределението на здравни ресурси.	2
6.	Етика на общественото здраве.	2
7.	Етика на околната среда.	2

	ФОРМУЛЯР	Индекс: Фо 04.01.01-02
		Издание: П
	УЧЕБНА ПРОГРАМА	Дата: 10.01.2012 г.
		Страница 4 от 8 стр.

№	ТЕМАТИЧЕН ПЛАН НА ЛЕКЦИИТЕ ПО „БИОЕТИКА“	Часове
8.	Етика на новите технологии.	2
	ОБЩО	15

Табл. 2.

№	ТЕМАТИЧЕН ПЛАН НА СЕМИНАРНИТЕ ЗАНЯТИЯ ПО „БИОЕТИКА“	Часове
1.	Основни понятия. Хипократова клетва. Основни принципи на биоетиката.	2
2.	Конфиденциалност. Модели на взаимоотношения.	2
3.	Информирано съгласие. Права на пациента.	2
4.	Колоквиум.	1
5.	Етични проблеми на разпределението на ресурсите в здравеопазването.	2
6.	Етика на общественото здраве.	2
7.	Етика на околната среда.	2
8.	Етика на новите технологии.	2
	ОБЩО	15

6. ТЕЗИСИ НА ЛЕКЦИИТЕ И СЕМИНАРНИТЕ ЗАНЯТИЯ ПО „БИОЕТИКА“

6.1. ТЕЗИСИ НА ЛЕКЦИИТЕ:

1) **Етиката като наука - предмет, методи, теории, принципи. Историческо развитие.** /2 ч./ Основни понятия в етиката – етика, медицинска етика, биоетика; морал. Методи и теории на етиката. Принципализъм - основни принципи на медицинската етика. Историческо развитие на етичното познание и практика.

2) **Конфиденциалност в медицинската практика. Модели на взаимоотношения лекар-пациент.** /2 ч./ Определение за професионална тайна. Нива на информация за пациента. Степени на нарушение на професионалната тайна. Основни елементи на взаимоотношенията лекар-пациент. Фактори, които влияят на взаимоотношенията. Нравствени принципи при взаимоотношенията лекар-пациент. Модели – патерналистичен модел, автономен модел, модел на партньорство.

3) **Информирано съгласие – същност, елементи и стандарти на информираното съгласие Права на човека в здравеопазването.** /2 ч./ Определение за информирано съгласие. Критерии за валидност на информираното съгласие – компетентност, информираност, доброволност. Понятие за компетентен пациент. Права на пациента в Ревизираната декларация от Лисабон и Закона за здравето.

4) **Етични принципи на организацията на експерименти с хора.** /1 ч./ Видове експерименти с хора. Основни принципи в Декларацията от Хелзинки.

	ФОРМУЛЯР	Индекс: Фо 04.01.01-02
	УЧЕБНА ПРОГРАМА	Издание: П Дата: 10.01.2012 г. Страница 5 от 8 стр.

5) Етични проблеми на разпределението на здравни ресурси на макро- и микро-ниво. /2 ч./ Състояние на общественото здраве и съвременни тенденции в развитието на здравните системи. Необходимост от разпределение на ресурси в здравеопазването. Философски подходи за разпределение на ресурсите. Стратегии на СЗО за подобряване на ефективността на работа на здравните системи. Етични теории за разпределение на ресурсите – Утилитаризъм, Теория на нуждите, Разпределение според възрастта (теория на Калахан), Теория за Годишните Качествено Подобрен Живот и др.

6) Етика на общественото здраве. /2 ч./ Същност на етиката на общественото здраве. Основни принципи и теории. Обхват на етиката на общественото здраве.

7) Етика на околната среда /2 ч./ Характеристики. Основни принципи и философски школи. Етика на прехраната и земеделието.

8) Етика на новите технологии /2 ч./ Генно модифицирани организми. Нанотехнологии и наномедицина.

6.2. ТЕЗИСИ НА СЕМИНАРНИТЕ ЗАНЯТИЯ:

1) Същност на медицинската етика. Основни понятия. Морално-етични норми в Хипократовата клетва. Основни принципи на медицинската етика. (2 ч.) Същност на медицинската етика - основни понятия. Етични кодекси - определение и основни характеристики. Хипократова клетва - анализ, основни принципи, застъпени в клетвата и тяхната валидност в съвременната медицинска практика. Основни принципи на медицинската етика – уважение на автономността, благодеяние, ненанасяне на вреда, справедливост. Дискусия на казуси във връзка с отделните принципи.

2) Конфиденциалност в медицинската практика. Етични аспекти на взаимоотношенията “здравен професионалист-пациент”. Модели на взаимоотношения /2 ч./ Конфиденциалност: същност на понятието; основни аспекти и страни на професионалната тайна; конфиденциалност и СПИН; степени на нарушение на професионалната тайна. Дискусия на казуси. Фактори, влияещи върху взаимоотношенията «здравен професионалист-пациент»: от страна на пациента; от страна на здравния професионалист; свързани с работната среда. Нравствени правила за поведението на здравния професионалист в процеса на взаимоотношенията с пациента. Модели на общуване. Патерналистичен модел - същност, ограничения за прилагането му днес, видове патернализъм. Автономен модел - характерни особености, външни и вътрешни ограничения на модела. Модел на партньорство. Дискусия на казуси.

3) Информирано съгласие в медицината. Права на пациента в документи на национални и международни (2 ч.) Информираното съгласие в медицината - същност и необходимост от информирано съгласие в медицината; критерии за валидност; съгласие при некомпетентни пациенти и деца; правни аспекти на информираното съгласие. Права и задължения на пациента. Работа с документи.

4) Колоквиум (1 ч.)

5) Етични проблеми при разпределяне на ресурсите в здравеопазването. (2 ч.) Основни понятия: здравна политика, разпределение на ресурсите на макро, мезо и микро ниво, минимално ниво на грижи, основна интервенция. Морално-етични проблеми при разпределянето на ресурсите в здравеопазването. Частното здравеопазване срещу осигурителната меди-

	ФОРМУЛЯР	Индекс: Фо 04.01.01-02
	УЧЕБНА ПРОГРАМА	Издание: П
		Дата: 10.01.2012 г.
		Страница 6 от 8 стр.

цина. Някои начини за разпределение на ресурсите в здравеопазването: Приоритет на профилактичната дейност, Укрепване на позициите на първичната здравна помощ, Принцип на ползността, Теория ГКПЖ (години-качествено-подобрен-живот), Теория на нуждите, Разпределение според възрастта на пациентите, Ограничаване на достъпа до здравна помощ, когато пациентът сам е причинил здравните си проблеми, Внедряване в медицинската практика на медицински технологии с доказана ефективност.

6) Етика и общественото здраве. (2 ч.) Дефиниция. Етични теории в областта на общественото здраве – утилитаризъм, комюнитаризъм, деонтология, кантианизъм, казуистика. Етични принципи в областта на общественото здраве – нанасяне на вреда в името на благо на обществото, приложение на най-малко ограничаващи средства, реципрочност, прозрачност, ефективност, пропорционалност. Обхват на етиката на общественото здраве – промоция на здравето и профилактика на заболяванията, редуциране на риска, епидемиологични проучвания, структурни и социално-икономически разлики, контрол на инфекциозни заболявания, контрол на раждаемостта. Етична рамка на общественото здраве.

7) Етика на околната среда (2 ч.) Предметна област. Характеристики – широк обхват, интердисциплинарност, плурализъм на идеите, глобализъм, новаторство. Основни принципи – справедливост, равноправие между поколенията, уважение на природата. Философски школи – антропоцентризъм, теория за правата на животните, биоцентризъм, екоцентризъм. Етика в прехраната и земеделието. Етични ценности в конституцията на ФАО.

8) Етика на новите технологии (2 ч.) Генно модифицирани организми – дефиниция, външни и вътрешни възражения срещу ГМО, възражение срещу клонирането в животновъдството. Нанотехнологии – дефиниция. Специфични проблеми свързани с нанотехнологиите – здравословни и екологични проблеми, контрол на новите технологии, военни приложения, наномедицина, проблеми с ресурсите за нанотехнологиите, интелектуалната собственост. Общи проблеми на нанотехнологиите – обучение по етика, засилване на ролята на правителствата, промени в изследователските практики. нанотехнологии и общественото здраве – безопасност на околната среда, епидемиологични проучвания, популационен скрининг.

7. МЕТОДИ ЗА КОНТРОЛ:

7.1. ТЕКУЩ КОНТРОЛ:

След преминаване на лекциите и семинарите от общата част на биоетиката се предвижда колоквиум с устен тип изпитване по изтеглени кратки въпроси. Оценката от колоквиума съставлява 30% от крайната оценка по дисциплината. С невзет колоквиум не се получава заверка на семестъра съгласно чл. 21, ал. 3 от Правилника за организацията на учебния процес и чл. 104, ал.1 от Правилника за устройството и дейността на МУ–Плевен.

7.2. ЗАКЛЮЧИТЕЛЕН КОНТРОЛ:

Изпитът по медицинска етика е писмен под формата на тест и събеседване по теста. Оценката на теста се закръглява до цяла единица и съставлява 70% от крайната оценка по дисциплината.

	ФОРМУЛЯР	Индекс: Фо 04.01.01-02
	УЧЕБНА ПРОГРАМА	Издание: П
		Дата: 10.01.2012 г.
		Страница 7 от 8 стр.

7.3. ФОРМИРАНЕ НА КРАЙНА ОЦЕНКА:

Крайната изпитна оценка се изчислява по формулата:

Крайна изпитна оценка = 0,3 x текущ контрол + 0,7 x оценка от тест,

при условие, че оценките от текущия контрол и теста са различни от слаб (2).

Крайната оценка е по шестобалната система и се закръглява с точност до единица и се вписва в учебната документация.

8. СИСТЕМА ЗА НАБИРАНЕ НА КРЕДИТИ:

Общ брой кредити: **3**

Сумарната кредитна оценка се формира от:

- Кредити от присъствие на лекции
- Кредити от присъствие на семинари
- Кредити от самостоятелна подготовка за колоквиум
- Кредити от самостоятелна подготовка за семестриален изпит

9. ИЗПИТЕН КОНСПЕКТ:

I. ОБЩА ЧАСТ

1. Определение и предмет на биоетиката. Методи на биоетиката.
2. Теории на биоетиката – определение за етична теория, класификации на теориите, принципализъм.
3. Историческо развитие на медицинската етика и биоетиката.
4. Принципи и правила на биоетика. Същност и съдържание на принципите. Историческо развитие на принципите.
5. Етични кодекси – определение, видове, обща характеристика.
6. Определение и основни страни на професионалната тайна. Правно регламентиране на конфиденциалността. Характеристики на професионалната тайна. Нива на информация. Степени на нарушаване на конфиденциалността.
7. Модели на взаимоотношения „медицински работник-пациент” - патерналистичен модел, автономен модел, модел на партньорство. Модели на взаимоотношения по Emanuel&Emanuel.
8. Същност на понятието информирано съгласие. Аргументи “за” и “против”. Правно регулиране на информираното съгласие. Валидност на информираното съгласие. Видове съгласие.
9. Права на пациента в Декларацията на СМА за правата на пациента. Права на пациента според Закона за здравето.

II. СПЕЦИАЛНИ ПРОБЛЕМИ НА МЕДИЦИНСКАТА ЕТИКА

10. Етични принципи на организация на експерименти с хора. Декларацията от Хелзинки.
11. Етични проблеми на разпределението на ресурсите в здравеопазването - нива на разпределение на ресурсите, етични школи за разпределение на ресурсите, феномен на списъка на чакащите.
12. Етични проблеми на разпределението на ресурсите в здравеопазването. Подходи за разпределение на ресурсите.
13. Етика на общественото здраве – определение, етични теории и принципи, обхват.

	ФОРМУЛЯР	Индекс: Фо 04.01.01-02
	УЧЕБНА ПРОГРАМА	Издание: П
		Дата: 10.01.2012 г.
		Страница 8 от 8 стр.

14. Етика на околната среда – предметна област, характеристики, основни принципи, фило-софкси школи.
15. Етика в прехраната и земеделието. Генно модифицирани организми.
16. Нанотехнологии – определение и етични проблеми.
17. Наномедицина. Нанотехнологии и обществено здраве.

10. ПРЕПОРЪЧВАНА ЛИТЕРАТУРА.

- Лекционен курс.
- С. Александрова-Янкуловска. Биоетика. Издателски център на МУ-Плевен, 2016
- С. Александрова-Янкуловска. Ръководство за практически упражнения по биоетика. Издателски център на МУ-Плевен, 2016

11. АВТОР НА УЧЕБНАТА ПРОГРАМА:

Проф. д-р Силвия Александрова-Янкуловска, магистър по медицина, доктор на медицинските науки, магистър по биоетика